

Raspad Jugoslavije

Oni se kao otcepljuju, a mi im kao ne damo

Srđa Popović

«Srbi ne poštuju istinu. To je, misli se ovde, naivnost, glupost i nemoć, ako se oslanjaš na istinu i zavisiš od istine.»
(Sreten Ugrčić)

«Ratovi 90-ih na teritoriji bivše SFRJ prouzrokovani su separatističkim nastojanjima Slovenije, Hrvatske i BiH da se na protivustavan način otcepe od SFRJ, što je Predsedništvo SFRJ upotrebom vojne sile JNA pokušalo da spreči i time očuva ustavni poredak i teritorijalni integritet zemlje.»

Tako otprilike glasi osnovni stav Miloševićeve propagande kojim je sve vreme opravdavao svoje postupke. Taj stav je ujedno bio i osnova njegove odbrane pred Haškim tribunalom. Taj stav je konačno ona monumentalna neistina, busija, iza koje se i danas krije srpski nacionalizam:

- kada proglašava za heroje Karadžića i Mladića budući da su oni «samo branili srpski narod» koji su separatisti pokušavali da «otmu» od matice Srbije;
- i kada insistira na tvrdnji da «Srbija nije bila u ratu» i da je sukob imao prirodu spontano nastalog «građanskog rata» u kome je JNA samo nastojala da «razdvoji sukobljene strane» i «zaštiti srpski narod».

Neistinitost ove teze može se možda najjednostavnije dokazati «misaonim eksperimentom» u kome bi pretpostavili da je SFRJ uspela da se održi (recimo, ranom vojnom intervencijom spoljnih sila od čega je, prema sopstvenoj

izjavi u BBC-ovoj TV emisiji «Pad Jugoslavije», Karadžić sve vreme najviše strepeo). Pod uslovima tog eksperimenta uloga i delatnost Miloševića, Jovića i Kadijevića (naravno i mnogih drugih koji su sprovodili njihove odluke) morala bi biti po zakonima upravo te SFRJ (koju su «branili») kvalifikovana kao teško delo veleizdaje kažnjivo smrtnom kaznom.

Misaoni eksperiment koji predlažemo je formulisanje elemenata jedne optužnice po kojoj bi Milošević, Jović i Kadijević odgovarali po tada važećim jugoslovenskim zakonima, pred domaćim sudom, da nisu uspeali da unište SFRJ.

Ta optužnica morala bi sadržati sledeće:

Slobodan MILOŠEVIĆ, u svojstvu Predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije (do 16. jula 1990), Predsednika Socijalističke Partije Srbije (od 16. jula 1990), i Predsednika Republike Srbije (od 9. decembra 1990),

Borisav JOVIĆ, u svojstvu Predsednika Predsedništva SFRJ (od 15. maja 1989) i Potpredsednika Socijalističke partije Srbije (od 16. jula 1990), i

Veljko KADIJEVIĆ, u svojstvu Saveznog sekretara za narodnu odbranu

su u vremenu od 15.maja 1989. god do 8.oktobra 1992. god.

Stvorili zaveru da zloupotrebom svojih političkih ovlašćenja

(1) protivustavno i nezakonito izmene nacionalnu strukturu JNA, stave je pod svoju efektivnu kontrolu i upotrebe za sledeće ciljeve:

(2) nasilno svrgnu organe vlasti u Hrvatskoj i Sloveniji;

(3) vojnim udarom nasilno svrgnu najviše savezne organe vlasti, SIV i Predsedništvo;

(4) silom ili protivustavnim putem izmene granice SFRJ tako što bi protivustavnom odlukom Predsedništva isključili Republiku Sloveniju i Republiku Hrvatsku iz SFRJ;

(5) silom ili protivustavnim putem izmene granice Republike Hrvatske podsticanjem i političkim i vojnim organizovanjem oružane pobune u Hrvatskoj;

što je imalo za posledicu smrt velikog broja lica, izazvalo opasnost za živote ljudi, i bilo praćeno teškim nasiljima i velikim razaranjima,

čime su svi zajedno i svaki od njih pojedinačno izvršili jedno produženo krivično delo iz člana 136, stav 1 u vezi člana 116, stav 1. i stav 2. u njegovom najtežem obliku kažnjivom po članu 139 KZ SFRJ («Službeni list SFRJ», broj 44/76).

Citirana krivična dela sadrže sledeće dispozicije:

Član 136 glasi:

(1) Ko stvara zaveru, bandu, grupu ili drugo udruženje lica radi vršenja krivičnih dela iz člana 114 do 119, stav 2, čl 120 do 123, čl 125 do 127. i čl 131 do 132 ovog zakona, ili ko stvara grupu radi prebacivanja ili upućivanja građana SFRJ

u inostranstvo radi vršenja neprijateljske delatnosti prema SFRJ, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Član 116 glasi:

(1) Ko učini delo upravljeno na to da se silom ili protivustavnim putem otcepi neki deo teritorije SFRJ ili da se deo te teritorije pripoji drugoj državi, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(2) Ko učini delo upravljeno na to da se silom ili protivustavnim putem izmene granice između republika i autonomnih pokrajina, kazniće se zatvorom najmanje jednu godinu.

Član 139 glasi:

Za krivično delo iz člana 114, člana 115, stav 1, čl 116 do 121, čl 123 do 128, člana 132, i člana 136, stav 1 ovog zakona koje je imalo za posledicu smrt nekog lica ili je izazvalo opasnost za život ljudi ili je praćeno teškim nasiljima ili velikim razaranjima, ili je dovelo do ugrožavanja bezbednosti, ekonomske ili vojne snage zemlje, ili u drugim osobito teškim slučajevima, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina ili smrtnom kaznom.

(Članom 116 se inkriminišu kao samostalno delo pripreme radnje i pokušaj izmene granica. Član 18, stav 3 određuje šta se kod ovakvih dela smatra pripremnom radnjom.)

Član 118, stav 3 glasi:

Kad zakon propisuje kažnjavanje za pripremanje određenog krivičnog dela, pripremanje se može sastojati u nabavljanju ili osposobljavanju sredstava za izvršenje krivičnog dela, u

otklanjanju prepreka za izvršenje krivičnog dela, u dogovaranju, planiranju ili organizovanju sa drugima izvršenja krivičnog dela, kao i drugim radnjama kojima se stvaraju uslovi za neposredno izvršenje krivičnog dela, a koje ne predstavljaju radnju izvršenja.

(**Činjenice** koje ukazuju na izvršenje ovog dela zasnivaju se, gotovo isključivo na dnevnim zabeleškama iz perioda 15. maj 1989 – 8. juli 1992. **Borisava Jovića** objavljenim pod naslovom «**Poslednji dani SFRJ**» (Beograd: Politika, 1995) i memoara **Veljka Kadijevića** «**Moje viđenje raspada - vojska bez države**» (Beograd: Politika, 1993).

Verodostojnost činjenica koje oni iznose i koje se odnose na stvaranje zavere proističe (a) iz suštinske podudarnosti njihovih svedočenja; (b) iz toga što oni svedoče o sopstvenim postupcima, kao i (c) iz činjenice da se ne može zamisliti nikakav uverljiv motiv zbog koga bi sebe lažno samooptuživali.

Pored toga, ne samo što Milošević nije nikada demantovao pisanje Jovića i Kadijevića, već su njihove knjige objavljene od strane izdavačkog preduzeća «Politika», nad kojim je Milošević imao potpunu kontrolu.

Doduše, Milošević na suđenju u Hagu tokom saslušanja svedoka STJEPANA MESIĆA poriče da je ikada upoznat sa sadržajem Jovićeve knjige. Međutim, ovu tvrdnju osporava Miodrag Marović u svojoj knjizi «Politika i politika» (Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 2002, str.331): «(Mihajlo) Marković je rekao, a mediji preneli da je Jovićevo rukopis bio u Miloševićevim rukama...».

Konačno, zaverenički planovi i namere, kako ih sami opisuju, materijalizovani su u stvarnosti kasnijih političkih i vojnih događaja.)

Pogledajmo sada kojim svojim radnjama su oni ostvarili pojedine bitne elemente ovih krivičnih dela.

Zavera

Nezavisno od kriminalnih ciljeva zavere, sam **modus operandi** ove trojke ukazuje na konspirativno-prevratnički karakter njihove delatnosti. Ona se odvija kroz prekoračenja ovlašćenja, vršenje krivičnih dela zloupotrebe položaja, delovanje mimo legalnih institucija i organa kojima pripadaju i krišom od tih institucija. Da su tako delovali Milošević-Jović-Kadijević vidljivo je iz sledećih zabeležaka B.Jovića:

U prvom paragrafu svoje knjige Borisav Jović opisuje svoje proglašenje za Predsednika Predsedništva SFRJ 15.maja 1989:

«Iza mene sedi Slobodan Milošević. Kaže mi glasno **«Boro, ja sam iza tebe»**. Odgovaram mu takođe naglašeno: **«S tim računam»**. (B. Jović, str. 7)

Godinu dana kasnije, aprila 1990. Jović piše «Svelo se na to da je ipak **dobro kako smo tempirali dalji rad, jer će se glavne stvari dešavati u Savetu dok sam ja predsednik Saveta, a u Predsedništvu kad preuzmem funkciju predsednika. Drugačije bi bilo neizvodljivo, to je bar jasno.»** (BJ, 139).

Za vreme tog istog sastanka Kadijević izlaže Joviću planove da se «SIV mora staviti pod kontrolu Predsedništva», da je

JNA pripremila planove «u svim kritičnim delovima zemlje, pre svega u Hrvatskoj i Sloveniji, osigurano (je) da u najkraćem roku mogu sve da stave pod svoju kontrolu», kao i da je svestan da za to «ne mogu imati celo Predsedništvo, ali možemo imati većinu» (BJ, 142). Samu prirodu toga sastanka Kadijević ovako opisuje: «Naglašava da je **ovaj sastanak i razgovor važniji od svih sednica i svih razgovora koji se danas u našoj zemlji mogu održati, niti ima institucije u kojoj se o tome može razgovarati**» (BJ, 139).

Na jednom drugom mestu Jović primećuje: «Veljko praktikuje da ovakve analize izlaže meni, a **iz razumljivih razloga ne želi da ih iznosi celom Predsedništvu**» (BJ, 68).

U razgovoru Kadijevića i Jovića 10. avgusta 1990. njih dvojica zaključuju:

«Procenjujemo da se rasplet jugoslovenske političke krize mora izvršiti **dok sam ja na čelu Predsedništva SFRJ. Posle toga bili bismo potpuno nemoćni**. Zato moramo vući poteze koji idu ka tome.» (BJ, 176)

Drugom prilikom, 26. januara 1991. Jović ovako opisuje svoj telefonski razgovor sa Miloševićem:

«Veoma je razočaran rezultatima sednice Predsedništva. Ne uklapa mu se u zamisao (šemu) '**o kojoj mi ne možemo govoriti telefonom**'. Jer, kaže on, kad vojska jednom pokrije srpske teritorije u Hrvatskoj **mi** (ko ? - SP) se više ne bojimo raspleta jugoslovenske krize. Bez toga ništa. Slobodan se još drži onoga što je možda i moglo donedavno, ali vojska nije htela - da ih «odsečemo» od Jugoslavije.» (BJ, 262)

Odavde je jasno da razgovori koji se vode na relaciji Milošević-Jović-Kadijević imaju konspirativni karakter. To su razgovori

- koji se vode van institucija i krišom od institucija kojima sagovornici pripadaju (Predsedništva i Savezne vlade);
- koji se ne mogu voditi telefonom;
- u kojima se raspravljaju stvari koje se ne mogu raspravljati u institucijama;
- koji razgovori su za sagovornike važniji od onih koji se mogu voditi u bilo kojoj instituciji države;
- i u kojima se sistematski upotrebljava prvo lice množine na neodređen, ali sagovornicima samorazumljiv način («mi»).

To su formalne odlike zavere, pogotovo kada se imaju u vidu moćne funkcije sagovornika: Predsednik Predsedništva, Predsednik Republike Srbije, ministar vojske, čak i pre nego što se išta zna o predmetu razgovora.

Struktura zavere

Odnosi unutar zavere

U srcu zavere stajala je trojka Milošević-Jović-Kadijević. MILOŠEVIĆ je u zaveru uneo svoju enormnu političku popularnost među Srbima (u Srbiji, BiH i Hrvatskoj) i naročito svoju vlast nad ulicom (mitinzi kojima su obarane legalne vlasti), JOVIĆ svoje mesto predsednika Predsedništva, vrhovnog komandanta Armije, KADIJEVIĆ svoju funkciju Saveznog sekretara za narodnu odbranu (koje sa Predsedništvom čini Vrhovnu komandu).

Njihovi motivi, ciljevi i izbor sredstava za ostvarivanje tih ciljeva nisu se uvek i u svemu poklapali. KADIJEVIĆ je kao svoj cilj video očuvanje socijalizma i centralizovanu Jugoslaviju, kao cilj po sebi, ali i kao zaštitu od antikomunističkog revanšizma.

Jović citira Kadijevića:

«Blok se raspao (varšavski - SP). Jednom rečju, sve je neizvesno. Veljko je **zabrinut čak i za našu bezbednost** ako bi došlo do retrogradnih procesa u SSSR.» (BJ, 49)

«...za nas je najgore što je (Gorbačov - SP) narušio odnos snaga u Evropi i **stavio sve komuniste na optuženičku klupu. Sada moramo da se branimo.**» (BJ, 108)

«Vojska nema jasnu predstavu šta će se desiti u okruženju na duži rok ali mi **moramo opstati kao država na socijalističkoj orijentaciji.**» (BJ, 68)

«Veljko je totalno razočaran. Kaže da su se **mnogi komunisti preplašili** pred naletom antikomunizma. Ne bore se, ne reaguju, kao da im je svejedno šta se dešava.» (BJ, 94)

«Ocenjuje da nadiruće antisocijalističke snage prete odmazdom i da ako ništa ozbiljnije ne uradimo na sprečavanju njihovog nadiranja sledi revanšizam najgore vrste – **visićemo na banderama bez pardona.**» (BJ, 91-92).

«A Veljko misli da, ako pobede (na izborima - SP) desne ili **revanšističke snage** onda imamo osnova (jer je sve neustavno) da ih **silom sklanjamo. Sila uvek ostaje kao mogućnost.**» (BJ, 138)

JOVIĆ je sa KADIJEVIĆEM delio cilj očuvanja socijalizma, ali je mnogo brže od njega napustio ideju o očuvanju Jugoslavije (što su i on i MILOŠEVIĆ prikrivali od KADIJEVIĆA, kako bi ga bolje upotrebili).

Tako Jović beleži 6. aprila 1990:

«Veljko KADIJEVIĆ... predlaže da Predsedništvo SFRJ zatraži od Ustavnog suda da proglasi neustavnim višestranačke izbore u Sloveniji i Hrvatskoj. **Nije nego!**» (BJ, 136).

«Veljko KADIJEVIĆ je zbunjen i razočaran odlukom rukovodstva Srbije da formira Socijalističku partiju... **Smatra da su Srbi morali sačuvati ime 'komunista'** (BJ, 152)

(Miloševićeva supruga je zatim formirala partiju Komunisti za Jugoslaviju).

29. januara 1991:

«(KADIJEVIĆ) **još nije progutao** da brani srpske teritorije u Hrvatskoj. **Još veruje u odbranu Jugoslavije**» (BJ, 264)

27. juna 1991:

«SLOBODAN i ja kod KADIJEVIĆA... SLOBODAN insistira nekoliko puta (ispravlja jučerašnju grešku) da **vojska mora da brani buduće granice Jugoslavije**: «Šta mi ima da branimo slovenačke granice, to je privremeno. Treba da branimo ono što će biti trajno.» (BJ, 343)

Sa svoje strane, MILOŠEVIĆ je imao za cilj da učvrsti i proširi svoju vlast i u tu svrhu je privremeno usvajao razne

programe, razne saveznike i razne ciljeve (centralizovanu Jugoslaviju kojom dominira Srbija, skraćenu Jugoslaviju bez Slovenije i Hrvatske, Veliku Srbiju). Socijalizam je branio (a) utoliko što mu je to omogućavalo podršku partijskog i državnog aparata i Armije (čiji partikularni interesi bi bili ugroženi promenom) i (b) utoliko što mu je to omogućavalo kontrolu nad privredom i državnim medijima (država je bila takoreći jedini poslodavac u socijalizmu).

Od njih trojice MILOŠEVIĆ je prvi odlučio da odnose u Jugoslaviji reši silom. JOVIĆ i KADIJEVIĆ su dugo smatrali da će biti dovoljne samo pretnje upotrebom sile.

Kada su se jednom složili oko upotrebe sile (državni udar planiran sredinom marta 1991) nastalo je među njima manevrisanje u kome su svi pokušavali da izbegnu odgovornost. MILOŠEVIĆ i JOVIĆ nastojali su da tu odgovornost svale na KADIJEVIĆA. KADIJEVIĆ se kolebao, na kraju se nije usudio na čisto vojni udar.

JOVIĆ beleži 13. marta 1991:

«Kad sam saslušao Veljka, rekao sam da ću sutra, posle sednice podneti ostavku... **Ostaviću vojsci prostor za delovanje.**» (BJ, 296)

Kada se KADIJEVIĆ nije usudio na udar, JOVIĆ piše:

«Nisu bili iskreni ni prema meni ni prema SLOBODANU, **želeli su da im mi budemo političko pokriće.**» (BJ 310)

Vremenom, KADIJEVIĆ će pristati na upotrebu Vojske i bez legalne odluke Predsedništva, odnosno da izvršava naređenja makar «grupe članova Predsedništva iako nisu kvalifikovana većina.» (BJ, 162)

JOVIĆ sa svoje strane izgleda da dugo nije razumeo da je MILOŠEVIĆ donošenjem Ustava Srbije kao nezavisne države («koja nije u ratu»), **formalno** glavnu odgovornost za upotrebu Armije **svalio na Predsedništvo i JOVIĆA** (iako je MILOŠEVIĆ kao najvažniji član «grupe šestorice» na odlučujući način učestvovao u donošenju ratnih odluka).

MILOŠEVIĆEV glavni doprinos delovanju zavere sastojao se u njegovom odbacivanju političkih sredstava, spremnosti da se posluži silom u postizanju ciljeva zavere, i njegovom potpunom preziru prema bilo kakvom pravnom poretku. JOVIĆ je u tom pogledu bio bojažljiviji i stavljao je u početku mlake primedbe MILOŠEVIĆU na neke njegove nasilne postupke kojima je izazivao ili podgrevao sukobe u SFRJ. Tako, je na primer imao primedbe na prekidanje ekonomskih odnosa sa Slovenijom (BJ, 78), na održavanje tzv. Mitinga istine u Ljubljani (BJ, 78), podrivanja anti-inflacionog programa Ante Markovića (BJ, 82), upada u monetarni sistem (BJ, 241), mada im se, stavljen pred svršen čin, naknadno priklanjao.

Zaveri su kasnije pristupali i drugi (recimo «grupa šestorice» koju pored MILOŠEVIĆA, JOVIĆA i KADIJEVIĆA sačinjavaju BLAGOJE ADŽIĆ, MOMIR BULATOVIĆ i BRANKO KOSTIĆ, zatim, BABIĆ, MARTIĆ, KARADŽIĆ, KOLJEVIĆ, KRAJIŠNIK, MLADIĆ - BJ 371, 382-387, 391-392), ali su u najvažnijem periodu započinjanja ratova u bivšoj SFRJ, odlučujuću ulogu igrali MILOŠEVIĆ-JOVIĆ-KADIJEVIĆ.

Pledoaje za bezakonje

Ipak, motor zavere bio je MILOŠEVIĆ koji je zagovarao nasilne metode još početkom 1989. godine na XX sednici CK Saveza komunista Jugoslavije, kada javno izneo svoj «pledoaje za bezakonje».

Svoju rešenost da deluje protivpravno i zloupotrebom položaja, MILOŠEVIĆ je tada, obraćajući se svojim kolegama, predstavnicima drugih republika, i ponet uzletom militantnog nacionalizma među Srbima, svoju rešenost na upotrebu svih sredstava izrazio ovako:

«U sredinama (u tadašnjem žargonu to je značilo «u republikama» - SP), ili povodom problema u vezi sa kojima je odsustvo sluha za promene bilo najveće i gde se ništa nije moglo uraditi redovnim putem, institucionalno, a nužno je da se promeni jer ljudima teško pada i dugo traje, mora da se promeni vaninstitucionalno» i dalje, «Ali, to rešenje neće doneti procedura, njene sitne i krupne zamke, mala i velika lukavstva, intrige i smicalice. Rešenje će doneti politika za koju se opredelila većina naroda ove zemlje, **institucionalno i vaninstitucionalno, statutarano i nestatarano, na ulici i unutra, populistički i elitistički, argumentovano i neargumentovano**, ali u svakom slučaju tako da je jasno da se radi o politici za Jugoslaviju, u kojoj će se živeti jedinstveno, ravnopravno, bogatije i kulturnije.» (citirano prema Dragoš Ivanović, *Bolest vladanja, Zavereničko vladanje*, Republika, Beograd 2000, str. 39).

A u intervjuu NIN-u 12. aprila 1991. godine dalje objašnjava u čemu će se sastojati ta «vaninstitucionalna rešenja»:

«Mi moramo obezbediti jedinstvo ako želimo da kao najveća i najbrojnija republika **diktiramo dalji tok događaja. To su pitanja granica, suštinska državna pitanja. A granice kao što znate, uvek diktiraju jaki, nikad ne diktiraju slabi...**Ja

sam naredio mobilizaciju rezervnog sastava milicije. Dalje, angažovanje u formiranju novih snaga milicije, a Vlada je dobila zadatak da **pripremi odgovarajuće formacije** koje će nas učiniti u svakom slučaju bezbednim, odnosno učiniti sposobnim da branimo interese naše republike, srpskog naroda **izvan Srbije...** Ako treba da se tučemo, **bogami ćemo da se tučemo**. A nadam se da neće biti toliko ljudi da se sa nama tuku. Jer ako ne umemo dobro da radimo i privređujemo, bar ćemo znati dobro da se tučemo.»

Kontinuitet zavereničkog načina vladanja

Što je možda takođe značajno, ovaj zaverenički sistem vladanja (van institucija, van redovnih linija odlučivanja, putem ulice, nasiljem) ostao je dominantnom odlikom režima Slobodana Miloševića sve do kraja njegove vladavine. Nekoliko eklatantnih primera:

(1)

«U jesen 1992. pripadnici promiloševićevskog republičkog MUP-a na prepad su, u toku jedne kišne noći, osvojili zgradu saveznog MUP-a koju do tada još nisu držali pod svojom kontrolom (to je bilo vreme kada je predsednik savezne države bio Dobrica Ćosić, a predsednik Savezne vlade Milan Panić. Na ovu neviđenu povredu Ustava ni Skupština ni drugi državni organi nisu se oglasili ni jednom rečju protesta» (Dragoš Ivanovic, op. cit, str. 41-42)

(2)

«Neusumnjivo da je najzamašniji pljačkaški pohod na sopstveni narod vlast izvela 1993. godine planiranim podsticanjem inflacije. Sve je to smišljeno da bi se finansirao nastavak rata, znači državnih izdataka bez javne kontrole. Dinar je obezvređivan iz dana u dan. U drugoj polovini godine inflacija je prešla u galopirajući tempo izazivajući razornu pustoš... Krajem decembra 1993. jedna nemačka marka na crnom tržištu vredela je bilion dinara... U januaru 1994. godine, kada je to njoj odgovaralo, država je monetarnom reformom zaustavila ovaj inflacioni tajfun koji je već dostigao fantastičnih 313 miliona posto.» (Dragoš Ivanović, op. cit, str. 47)

U januaru 1994, «cene se u proseku povećavaju 62% dnevno, 2% na sat i 0.029 u minuti» (Mlađan Dinkić, Ekonomija destrukcije, Beograd, 1995, str. 43)

(3)

Sledeći primer može biti dokazana izborna krađa 1996. godine koja je izazvala tromesečne proteste građana Srbije i svršila se donošenjem tzv. Lex specialisa, kojim je krađa praktično priznata, a da niko za nju nije odgovarao. (Lex, pištaljke i laži, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 1997, str. 322)

(4)

Uoči predsedničkih izbora 2000. godine, koje je Milošević izgubio, izvršena su tri atentata na dva potencijalna Miloševićeva protiv-kandidata (Vuka

Draškovića i Ivana Stambolića), u kojima je živote izgubilo četvoro ljudi. Utvrđeno je da je politička policija obojicu držala pod striktnim nadzorom sve do trenutka koji je neposredno prethodio napadu. (Dragoljub Todorović, «Razlozi za konstituisanje», Srpska reč, broj 297, 5. juni 2002)

(5)

Sledeći primer mogao bi biti Miloševićovo odbijanje da prizna rezultate predsedničkih izbora 2000-te godine i njegova spremnost da upotrebom Armije spreči zakonitu smenu vlasti.

«Da li Vas je u toku večeri (5. oktobra, 2000 - SP) zvao bivši predsednik Jugoslavije?», pita novinar lista «Glas», a Nebojša Pavković, načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije, odgovara:

«Da. Zvao me je oko 23 časa u vezi sa događajima u Studiju B. Očigledno da je program Studija B bio veoma provokativan. Rekao sam da **tamo ima ljudi i da nije dužnost VJ da puca na vlastiti narod**, da to nije problem vojske već policije.» (Glas, 13. decembar 2000, str. 13)

(6)

Iz svedočenja Radeta Markovića pred Tribunalom vidi se da je Milošević koristio sredstva koja pripadaju budžetu (carine) kao sopstveni džep, iz koga je gotovinom isplaćivao koga je hteo, koliko je hteo (spisi Tribunala u predmetu Milošević).

Sve je to bilo moguće samo uz zaverenički sistem vladanja i potpuni prezir prema bilo kakvom pravnom poretku.

Podrivanje savezne vlade Stavljanje pod kontrolu Predsedništva

Da bi ostvarili svoje ciljeve zaverenici su morali razoriti ili uzeti pod kontrolu institucije savezne vlasti koje su stajale između njih i JNA. Kadijević je, na primer, bio odgovoran i Predsedništvu kao vrhovnom komandantu i Saveznoj vladi, kao član vlade.

Premoć u Predsedništvu SFRJ zaverenici su postigli relativno jednostavno. Prvo, dogovorom Miloševića sa slovenačkim Predsednikom Milanom Kučanom 24. januara 1991. da Slovenija izađe iz Jugoslavije, i drugo protivustavnim izborom predstavnika Kosova u Predsedništvo 10. maja 1991. (on je izabran od strane Skupštine Srbije umesto od Skupštine Kosova – čl. 321 Ustava SFRJ).

Ali da bi Kadijević imao određene ruke da deluje u skladu sa ciljevima zaverenika, trebalo je se osloboditi i druge politički nadređene vlasti – Savezne vlade. Jedino tako mogli su «diktirati dalji tok događaja» (Milošević).

Shodno tome, oni ne samo što deluju iza leđa legitimne vlade, već nastoje da tu vladu sabotiraju, sruše ili stave pod svoju kontrolu.

Evo, šta Jović o tome beleži:

«'Koordinacija' u Predsedništvu Srbije. Dogovor o tome šta raditi... Stanko Radmilović podnosi uvodne informacije...

Sloba ćuti, čeka. Jedino Bogdan kaže da **ostajemo na cedilu, jer svi podržavaju SIV.** » (BJ, 87).

Razgovor Kadijevića i Jovića 26. aprila 1990. Kadijević kaže: «**SIV se mora staviti pod kontrolu Predsedništva.**» (BJ 142).

Milošević kaže Joviću: «**Treba ga (Antu Markovića) oboriti.** Ako sada prođe ostaće još 4 godine a mi u njega (Antu) nemamo poverenje.» (BJ, 82)

«Provodimo čitav dan na brodu i na moru (na Mljetu) – na izletu Veljko, Sloba, Bogdan (Trifunović) i ja s porodicama... Opšti je zaključak da je Ante Marković za nas više neprihvatljiv i nepouzdan. Niko više ne sumnja da je direktni eksponent SAD određen za rušenje sistema i za skidanje sa vlasti svih koji pomišljaju na socijalizam... **Veljko ga zove 'kurvin sin'.**» (BJ, 176)

«Napisao sam seriju od tri članka «Istina o Anti Markoviću» i **poslao Slobodanu. On je to dao da se objavi u «Politici».** Objaviće se 5, 6. i 7. u nastavcima **pod nečijim pseudonimom.** Moramo ga razobličiti, jer je narod u velikoj zabludi ko je on i šta je on. Mnogi u njemu vide nekog spasioca...» (BJ, 173).

«Veljko Kadijević me obaveštava o toku pripreme za hapšenje u Hrvatskoj... pita da li mene i Antu Markovića formalno da obaveste pre ili posle hapšenja... dogovorili smo se da **Antu ne treba formalno obavestiti, jer bi mogao da pravi komplikacije.**» (BJ, 227-8).

«**SIV je već danas zakazao sednicu** (povodom ostavke Jovića u Predsedništvu i izjave Miloševića da «Jugoslavija više ne postoji» - S.P.) sa kolegijumom SSNO (Saveznog

sekretarijata za narodnu odbranu), što je od strane vojske odbijeno. **Niko neće ići na tu sednicu.**» (BJ, 308).

«Kadijević me obaveštava o razgovoru s Jazovom. Pre par dana postavio (telefonom) jasna pitanja Jazovu da li nas SSSR može zaštititi ako dođe do vojne intervencije zapada i da li hoće da nam prodaju određeno naoružanje koje nemamo dovoljno (bombe i kerozin). Odgovor je bio negativan na oba pitanja. Preciznije, ne bi nas mogli zaštititi, a što se oružja tiče može – samo **redovnim kanalom preko Vlade SFRJ (a mi tražimo mimo vlade, jer nam Ante Marković ometa donošenje odluke vlade).**» (BJ, 360)

Ustav Srbije

Međutim, odlučujući udarac Vladi (i državi SFRJ, za koju se Milošević «bar deklarativno zalaže» (BJ, 159)), Milošević zadaje zadaje donošenjem Ustava Republike Srbije od 28. septembra 1990.

Jović beleži 26. marta 1990:

«Sastanak «koordinacije» u SR Srbiji. Učestvuju svi čelni funkcioneri. Naš cilj je da izbegnemo krvoproliće, da **uspostavimo granicu** unutar koje se neće ratovati. Van te granice rat se ne može izbeći, jer Bosna i Hercegovina neće moći da opstane kao država, a bitka oko teritorija bez krvi je teško zamisliva.» (BJ, 131)

Dalje, Jović beleži 30. jula 1990:

«Razgovaram telefonom... sa Slobodanom Miloševićem. Stavljam mu primedbu što u nacrtu Ustava Srbije ne piše jasno da Srbija priznaje i poštuje Ustav SFRJ... **Teši me da**

je to lako, to će odmah dopisati, a tri puta sam mu već rekao da to uradi.» (BJ, 173)

Iz ovoga se vidi da je Milošević pravi autor Ustava Srbije.

Prema članu 135, stav 2 novog Ustava Srbije:

*Kad se **aktima organa federacije ili aktima organa druge republike, protivno pravima i dužnostima koje ona ima po Ustavu SFRJ, narušava ravnopravnost Republike Srbije, ili se na drugi način ugrožavaju njeni interesi, a pri tome nije obezbeđena kompenzacija, republički organi donose akte radi zaštite interesa Republike Srbije.»***

Primena Ustava Legislativa

Da ove odredbe Ustava nisu donete samo «na papiru» svedoči užurbana zakonodavna delatnost Skupštine Srbije, kojom se derogiraju savezni propisi i uzurpiraju dotadašnja ustavna ovlašćenja federacije. Primeri su sledeći:

(1)

Primenom ove odredbe Skupština Srbije donosi *Zakon o posebnom porezu na promet roba i usluga određenog porekla i posebnim taksama* («Službeni glasnik RS» br.6/90, str.151) koji predviđa u članu 1.

«Na promet usluga **određenog porekla** plaća se **poseban porez** na promet roba i usluga. Na isticanje firme, korišćenje poslovnog prostora i građevinskog zemljišta plaća se **posebna taksa.**»

Pod robom i uslugama određenog porekla, u smislu ovog zakona, smatra se «roba proizvedena, odnosno usluge koje pružaju pravna lica i radni ljudi **sa sedištem, odnosno prebivalištem na teritoriji republike koja** ne izvršava preuzete obaveze ili odbija da učestvuje u utvrđivanju ili sprovođenju politike ravnornog razvoja agrarne politike od interesa za celu zemlju, ili **na drugi način dovodi Republiku Srbiju u neravnopravan položaj.**»

U članu 2. stav 1 predviđa se:

«Izvršno veće Skupštine Republike Srbije utvrđuje koji proizvodi i usluge, odnosno pravna lica i radni ljudi sa sedištem, odnosno prebivalištem na teritoriji druge republike podležu plaćanju posebnog poreza na promet usluga i roba i posebnih taksi.»

A po članu 8:

«Prihodi ostvareni po ovom zakonu uplaćuju se na poseban račun Republike Srbije.»

(2)

Primenom iste odredbe Ustava RS donet je 23.oktobra 1990. i *Zakon o izmenama i dopunama Zakona o društvenoj kontroli cena* (Službeni glasnik RS, br. 6/90, str. 151) kojim se donosi novi Član 7a, koji glasi:

«Izuzetno **ako se aktima organa federacije** ili aktima organa drugih republika u oblasti cena narušava ravnopravnost preduzeća u pogledu uslova privređivanja ili na drugi način **ugrožava ekonomski interes Republike**, a ne obezbeđuje se kompenzacija, **Izvršno veće može propisati mere neposredne kontrole cena** i druge mere za

proizvode i usluge koji su saveznim zakonom utvrđeni kao proizvodi i usluge od interesa za celu zemlju.»

(3)

Primenom iste odredbe Ustava RS, donet je i *Zakon o dopuni Zakona o prometu robe* («Službeni glasnik RS», br 6/90, str. 153), kojim se donosi novi čl 34a, prema kome:

«Preduzeća i druga pravna lica mogu davati potrošačke kredite građanima za robu proizvedenu na teritoriji Republike Srbije.»

(4)

Primenom iste odredbe Ustava RS donet je i *Zakon o zaduživanju i davanju garancija i supergarancija po određenim inostranim kreditima od strane Republike Srbije* («Službeni glasnik RS», br. 6/90, str. 153), kojim se predviđa u članu 1:

«Republika Srbija može uzimati finansijske i druge kredite u inostranstvu za potrebe održavanja tekuće likvidnosti u plaćanjima prema inostranstvu, za proizvodno i svojinsko prestrukturiranje, za izvođenje investicionih radova u inostranstvu i za druge namene koje su u skladu sa politikom i planom razvoja Republike.»

u članu 4:

«O zaduživanju Republike i davanju garancija i supergarancija u visini od 10 miliona USA dolara odlučuje Izvršno veće Skupštine Republike Srbije.»

i u članu 5:

«Narodna banka Srbije vodi sve vrste poslova i evidencije o zaduživanju u inostranstvu.»

(5)

Primenom iste odredbe Ustava RS donosi se i *Zakon o merama koje se mogu preduzimati radi sprečavanja poremećaja proizvodnje, prometa i razvoja u Republici Srbiji* («Službeni glasnik RS», br. 6/90, str.155), gde se u članu 2 predviđa:

«Izvršno veće Skupštine Republike Srbije može privremeno: propisati obavezu da se deo sredstava **osnovnog poreza na promet** proizvoda i usluga **koji pripadaju federaciji** kao i deo **naplaćenih carina** i drugih uvoznih dažbina **uplaćuje na poseban račun Republike Srbije** u periodu u kome organi federacije ne izvršavaju preuzete obaveze prema Republici Srbiji i **kada izostaju utvrđivanje, odnosno sprovođenje ekonomske politike iz nadležnosti federacije čime se ugrožava ekonomski interes Republike Srbije.**»

(6)

Predrag Tašić, portparol SIV-a, u svojoj knjizi «Kako sam branio Antu Markovića» (NIP Mugri 21, Skopje, 1993) opisuje «upad u monetarni sistem» kada je Srbija nezakonito «pozajmila» na račun primarne emisije sa US\$ 1.400.000.000 u poglavlju «Srpska pljačka decenije»:

«U trenutku kada je Ante Marković 28. decembra govorio u Skupštini Jugoslavije o ekonomskoj politici za narednu godinu, Veće udruženog rada Skupštine Srbije donelo je dva zakonska propisa, kojima je izvršen upad u monetarni sistem

Jugoslavije. Ova dva akta doneta su tajno. Na sebi su imali oznake «strogo poverljivo» i «službena tajna». Podeljeni su delegatima na sam dan sednice i to u koverti, svakome u ruke. Po usvajanju (a usvojeni su jednoglasno i bez diskusije) delegati su ih morali ponovo spakovati u kovertu i vratiti.

Tim propisima republike Srbije emitovana su prava u visini od 18 milijardi i 243 miliona dinara (tadašnjih 1,4 milijardi dolara)» (P.Tašić, str. 57)

«Da bi se ovaj put mogle uzeti veće pare i to odjednom (Miloševićev – S.P.) čovek iz NBJ je predlagao da se to «legalizuje» zaduživanjem Republike Srbije kod Narodne banke Srbije, donošenjem takvih propisa u Skupštini Srbije! **Naravno, pare se ne bi uzele iz Narodne banke Srbije, već Narodne banke Jugoslavije!**» (P.Tašić, str. 58)

«Ante Marković je 4. januara 1991. godine anonimno obavešten o upadu Srbije u monetarni sistem.» (P.Tašić, str. 59)

Prema Tašiću, Ante Marković je na vanrednoj sednici vlade, 4. januara 1990. ovaj akt nazvao «aktom likvidacije Jugoslavije.» (P.Tašić, str. 59)

Jović ovako beleži te događaje:

5. januara 1991: «Srbija je pozajmila (**odlučila da pozajmi**) od Narodne banke Srbije (vidi gore, P.Tašić, str.58) **iz primarne emisije, 18,200,000,000 dinara** radi isplate penzija... Marendić, član SIV-a iz Hrvatske, je tražio da se **pohapse** odgovorni u Srbiji, podržao ga je Aca Mitrović i naravno Ante (Marković), ali se SIV podelio. Zauzet je stav da se stvar ispita i vrate pare... Zovem Slobodana i pričam

mu. Njemu se već javljao Ante Marković. **Sloba sve zna**, ali umanjuje problem.» (BJ, 239)

I nastavlja 8. januara 1991:

«Razgovor sa Stankom Radmilovićem (Predsednikom srpske vlade – SP) u SPS... Malo ga kritikujem šta to sve rade sa emisijom i sa prihodima koji pripadaju federaciji. Objašnjava da bi **bez toga sigurno izgubili izbore**, jer više od pola republike ne bi primalo plate i penzije. Ante (Marković) se čudio i krstio kako to da nismo «bankrotirali», a **mi smo ga nadmudrili. To je suština.**» (BJ, 241)

Protivustavnost

Napred opisana aktivnost zaverenika na (1) sabotiranju i podrivanju SIV-a; (2) donošenju Ustava Republike Srbije; i (3) derogiranju saveznog zakonodavstva zakonima Republike Srbije, protivustavna je po Ustavu SFRJ (a politički vodi razbijanju federacije).

(1) «Stavljanje SIV-a pod kontrolu Predsedništva»

Prema članu 347, stav 1, tačka 9 Ustava SFRJ:

«Savezno izvršno veće:

9) **usklađuje i usmerava rad saveznih organa uprave** radi osiguranja provođenja politike i izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ, **nadzire rad saveznih organa uprave** te ukida propise saveznih organa uprave koji su u suprotnosti sa saveznim zakonom, drugim propisom ili opštom aktom Skupštine SFRJ ili propisom koji je ono donelo radi provođenja saveznog zakona, drugog

propisa ili opšteg akta, a može, pod uslovima utvrđenim saveznim zakonom, poništiti propise tih organa.»

Kadijević se, dakle, ustavno nalazi pod nadzorom vlade i predsednika vlade Ante Markovića koji usmerava njegov rad.

Što se tiče predsednika Predsedništva Jovića, u slučaju neslaganja sa politikom predsednika vlade, umesto anonimnih članaka, on je kao deo Predsedništva, imao na raspolaganju pravo i dužnost da sporna pitanja iznese pred arbitražu Skupštine.

Prema članu 320, stav 3 i 4 Ustava SFRJ:

«Predsedništvo SFRJ ima pravo da propise SIV-a od opšteg političkog značaja pre njihovog objavljivanja zadrži od izvršenja.»

«Ako Predsedništvo SFRJ zadrži od izvršenja propis SIV-a, izneće sporno pitanje pred **nadležno veće Skupštine SFRJ radi donošenja odluke.**»

Ideja o stavljanju vlade pod kontrolu Predsedništva takođe je protivustavna:

«**Predsedništvo prema Saveznom izvršnom veću nema hijerarhijske već ograničene Ustavom utvrđene odnose.**» (prema autoru Ustava, Prof. Dr. Jovan Đorđević, Ustavno pravo, Savremena administracija, Beograd, 1982)

(2) Ustav Republike Srbije

Odredbe Ustava Srbije, naravno, suprotne su odredbama Ustava SFRJ. Njome se, na primer, uzurpiraju tri osnovne

nadležnosti federacije: u međunarodnim odnosima (član 281, tač 7 Ustava SFRJ), narodnoj odbrani (član 281, tač 6) i državnoj bezbednosti (čl. 281, tač 8). To se čini odredbama sadržanim u članovima 72, tač. 1 (*Republika Srbija uređuje i obezbeđuje... odnose s drugim državama i međunarodnim organizacijama*) i 72, tač 3 (*«Republika Srbija uređuje i obezbeđuje... odbranu i bezbednost Republike Srbije i njenih građana»*).

Što je još mnogo važnije, odredbom člana 135, stav 2 Ustava RS, Srbija se doslovno izuzima iz pravnog sistema SFRJ, jer predviđa da će «poštovati» savezne zakone jedino onda kada joj je to u interesu. U pravu je ovakva klauzula poznata kao klauzula «si volam» (ako hoću) i ima dejstvo da potpuno poništava svaku obavezu preuzetu pod uslovom ove klauzule. Što je potpuno logično – funkcija pravne obaveze je da ograniči volju onoga koji je preuzima. Ako klauzula predviđa da volja obavezanog ima primat nad obavezom, obaveza ne postoji.

Međutim, ono što je najvažnije, to je da je Ustav RS od 28. septembra 1990. **separatistički ustav**. (Donet više od godinu dana pre proglašavanja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske, 8-og oktobra 1991)

Cit. članom 72 se određuje da je Srbija suverena i NEZAVISNA:

«Republika Srbija uređuje i obezbeđuje: 1. suverenost, nezavisnost i teritorijalnu celokupnost Republike Srbije i njen međunarodni položaj i odnose s drugim državama i međunarodnim organizacijama.»

Ovom odredbom Republika Srbija prestaje biti delom federacije, ona je nezavisna država i nema nikakvih dužnosti prema federaciji čiji član više nije.

Ako je to tako, a tako je, postavlja se pitanje, kakav je onda uopšte smisao odredbe člana 135, st.1 Ustava RS, koji glasi:

«Prava i dužnosti koje Republika Srbija, koja je u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ima po ovom ustavu, a koja se prema saveznom ustavu ostvaruju u federaciji, ostvarivaće se u skladu sa saveznim ustavom»?

Smisao ove odredbe je u tome što nezavisna Srbija, koja nema nikakvih dužnosti prema federaciji, želi da zadrži prava koja joj je nekada, kao članu federacije, davao taj ustav. Najvažnije od tih prava (kijih se Srbija u stvari svojom nezavisnošću pravno odrekla) su (1) da učestvuje u radu Predsedništva države kojoj više ne pripada, (b) da preko njega zadrži svoju kontrolu nad vojskom, (3) da se krije iza imena Jugoslavije i «zalaže za teritorijalni integritet Jugoslavije», i (4) da polaže «pravo» na deo savezne kase.

Smisao izraza da je nezavisna Republika Srbija «**u sastavu SFRJ**» može se jedino shvatiti kao **lišena svakog pravnog osnova pretenzija da vrši i dalje prava** koja su joj nekada pripadala kao članu federacije i nakon što je se konstituisala kao **nezavisna država**, i da nema više nikakvih **dužnosti** prema SFRJ.

(Kako i zašto su ostale republike pristajale (dok su pristajale) da prihvataju ovakvo stanje u kome Srbija «vrši svoja prava» u federaciji u kojoj nema nikakvih obaveza (kojoj čak kao nezavisna država i ne pripada), moguće je razumeti samo time što je Srbija kontrolisala Armiju i neprekidno pretila

njome, dakle, samo strahom i željom da se oružani sukob, ipak, nekako izbegne.)

Istovremeno, međutim, ova **nezavisna država**, budući da je «**u sastavu SFRJ**» uspeva da upadne u monetarni sistem druge zemlje (SFRJ) i svojevolejno se «zaduži» iz njene primarne emisije sumom od 1,4 milijardi dolara!

* * *

Hrvatska je donela svoj ustav nakon donošenja srpskog ustava, i po uzoru na njega. Na 125. sednici Predsedništva SFRJ između JOVIĆA i Stjepana Mesića, predstavnika Hrvatske u Predsedništvu, vodi se ovakav dijalog:

BORISAV JOVIĆ:

Zašto niste predložili da se izbriše Ustav Hrvatske, koji je ugrozio prava srpskog naroda?

Idite korak dalje.

ANTE MARKOVIĆ:

Mi smo tražili da se suspendiraju na tri meseca implementacije svih tih odluka.

STJEPAN MESIĆ:

Ali, u čemu je Ustav Hrvatske ?

ANTE MARKOVIĆ:

Ne znam. Sada ne ulazim u to.

STJEPAN MESIĆ:

Točno ono što je napisala Srbija, to je napisala i Hrvatska. Mi smo namjerno prepisali i znali smo da će oni to napasti.

Rekao sam: napišite ovako kako je Srbija napisala i budite bez brige – Bora Jović će to napasti. Ali, nije on kriv. Ja znam ko je kriv.

BORISAV JOVIĆ:

To je taj što si ga Ti citirao. To što sam malopre pročitao – na njega misliš.

STJEPAN MESIĆ:

Ne znam, ako se usudiš reći.

(Stenografske beleške sa 125. sednice Predsedništva od 12. jula 1991)

* * *

(3) Primena Ustava (legislativa)

Sasvim saglasno svom statusu nezavisne države, Republika Srbija donosi svoje sopstvene zakone kojima uređuje odnose koji su nekada bili u nadležnosti federacije: uvodi posebne dažbine na robu iz inostranstva (republika SFRJ), sama uređuje svoju kreditnu politiku, naplaćuje na novim državnim granicama carine koje uplaćuje na svoje račune, vodi sopstvenu politiku kontrole cena itd, što bi sve bilo nemoguće po odredbama Člana 281, stavu 1, tačkama 1), 4), 5), 6), 7) i 10) Ustava SFRJ.

Ad (1)

Izmena nacionalne strukture JNA

Protivustavno komandovanje JNA

Protivustavna upotreba JNA

Sledeća prepreka u efikasnom komandovanju i upotrebi JNA za ciljeve razbijanja i prekrajanja Jugoslavije (ciljeve upravo suprotne njenoj ustavnoj funkciji) za zaverenike predstavlja njen multinacionalni sastav. Zato oni zloupotrebom položaja nastoje da, protivustavno, izmene ovakav sastav Armije.

Prema Joviću:

Na sastanku 30. jula 1991. Kadijević obaveštava Miloševića i Jovića: **«JNA se transformiše u vojsku onih koji žele da ostanu u Jugoslaviji, a najmanje je: Srbija, srpski narod plus Crna Gora.** Na ovim principima se povlači na teritorije i menja rukovodstva... **Sloba ga upozorava da to što govori sporo radi. Treba brže to da radi. On negoduje, opravdava se, neprijatno mu je, a zna da je kriv.»** (BJ, 367)

Za vreme sastanka Miloševića, Jovića i Kadijevića, prema Joviću:

«Veljko deluje veoma zbunjeno, skoro izgubljeno. Govori o porazu vojske, o dezerterstvu, o nedostatku motivacije, o opasnosti od izdaje **još uvek velikog broja Hrvata u vojsci...** Kaže da bi **momentalno moralo da se smeni dve hiljade oficira** da bi izbegao ono što je nagore. Slobodan mu kaže da ih smeni, da je trebalo i ranije. Veljko to jedva podnosi. Kaže mu: lako je pričati. Veljko potom zaključuje: Vojska će izgubiti rat protiv Hrvatske ako se ne osigura motivacija i uspeh mobilizacije. To se ne može ostvariti sa polulegalitetom Jugoslavije. **Srbija i Crna Gora treba da proglase vojsku svojom i da preuzmu komandu, finansiranje, rat i sve drugo...** Dugo smo raspravljali, opirali se... ne možemo prihvatiti zahtev da se vojska liši

jugoslovenskog naziva. Time bi Srbija i Crna Gora potpuno izgubile sve prednosti i političke i vojne...» (BJ, 387).

Na istu temu, na drugom sastanku u sastavu Slobodan Milošević, Momir Bulatović, Branko Kostić, Veljko Kadijević, Blagoje Adžić i Borisav Jović:

«Procenjeno je da je to (da se JNA preda Srbiji i Crnog Gori) sa međunarodnog stanovišta loše... nama **politički ne odgovara da «izlazimo» iz Jugoslavije...** to bi vodilo... tu **srpsko-crnogorsku vojsku u poziciju «agresora» na srpskim prosotrima van Srbije.»** (BJ, 388-9)

«(Kadijević) pita, zašto Slobodan Milošević nikada nije **javno** istupio u korist vojske i mobilizacije.» (BJ, 389)

Naravno, Slobodan Milošević kao Predsednik Srbije nema nikakve ustavne ingerencije nad vojskom, ali Kadijević prihvata njegovu nadređenost. Miloševiću i Joviću potrebna je vojska koja sluša njih, sprovodi političke ciljeve srpskog vrha, ali koja će se nazivati jugoslovenskom. Kadijević pristaje na takvu instrumentalizaciju.

«**Slobodan ne traži od Veljka da se odmah smeni (general) Negovanović... Vojska ne može bez nas.** Mi bismo bez nje možda i mogli – formirali bismo svoju vojsku – a kako bi oni izmislili svoju državu – nije jasno.» (BJ, 391)

Jović beleži 6. oktobra 1991: «Tražim hitan razgovor sa Slobodanom. Moramo se sami u četiri oka dogovoriti. **Nismo mi samousluga da udovoljavamo potrebama generala. Politika mora polaziti od nas, a ne od njih. On se slaže sa mnom.»** (BJ, 392)

«Slobodan malo zazire od Veljka koji se mnogo trpa u politička pitanja... Zato **svaku Veljkovu inicijativu koja ima politički karakter ignoriše i kaže mi: neka on gleda svoja posla. Neka radi ono za šta je zadužen.**» (BJ, 402)

Do koje mere je JNA bila do tog trenutka instrumentalizovana vidi se i iz činjenice u kojoj meri je bila uvučena od strane srpskog političkog vrha čak i u protivustavnu upotrebu unutar Srbije:

Jović beleži 27. januara 1990: «Zovem Veljka da mu kažem da prošeta tenkovima kroz gradove na Kosovu, **da ih malo zaplaši. Nema ga kod kuće.**»

Sutradan: «(Slobodan Milošević) me zove i moli da nađem Veljka (Kadijevića) da tražim pomoć. Nađem Adžića, načelnika generalštaba. On kaže da je **ukinuta odluka Predsedništva SFRJ o angažovanju vojske. Trebala bi im nova odluka.** Javlja se i Veljko, ponavlja isto. Ipak, **pristaje da angažuje pet helikoptera (da demonstriraju nad Prištinom)...**» (BJ, 96)

Isti ti tenkovi šetali su beogradskim ulicama za vreme mirnih demonstracija opozicije 9. marta 1991: «**Dajem Veljku nalog da izvede vojsku na ulice** i da zaposedne prostor ispred svih ugroženih državnih institucija. **Slobodan će postati zvaničan pismeni zahtev koji ćemo sutra na sednici Predsedništva odobriti.**» (BJ, 283)

Dana 7. juna 1991. Jović beleži: «Kod Veljka Kadijevića – Slobodan i ja. Tražimo odgovor na pitanje **da li će vojska intervenisati ako bude «stani-pani» na mitingu 9. juna koji najavljuje opozicija. Hoće, svakako, odgovara Kadijević...**» (BJ, 338)

Za koje ciljeve je upotrebljavana vojska i od koga vidi se i iz intervencije u Sloveniji jula 1991. Jović piše:

«Slobodan i ja zakazali smo s Veljkom Kadijevićem razgovor koji smatramo odlučujućim.»

«Srpski narod potpuno zbunjen uveliko se pridružuje opoziciji.»

«Od Veljka odlučno tražimo sledeće: 1. **Slovincima odgovoriti žestoko svim sredstvima** uključujući i avijaciju... Potom se **povući** iz Slovenije... Na taj način će se **podići moral vojsci, uplašiti Hrvatska i umiriti srpski narod.**» (BJ, 349)

«Konsultujem Slobodana Miloševića o planu vojske (za obaranje vlasti u Sloveniji i Hrvatskoj – SP)... Na pitanje šta da radimo ako ne postignemo dovoljnu većinu u Predsedništvu za odluke koje su potrebne, on misli **da odlučujemo sa onoliko članova koliko su «za» i da će vojska «poslušati».**» (BJ, 281)

Zavereničko komandovanje JNA

Međutim, ključne strategijske i taktičke odluke i komandovanje nad JNA ne preuzima čak ni nekvalifikovana «grupa članova» Predsedništva («koji su za»), već sasvim neformalna grupa, tzv. «grupa šestorice», neformalna zaverenička grupa, koju predvode Milošević, Jović i Kadijević.

Na sastanku 4. jula 1990. Veljko Kadijević izveštava Jovića: «Vojska će učiniti sve da spreči neustavna ponašanja (proglašenje Deklaracije o samostalnosti Slovenije – SP),

koliko god je moguće legalno, a ako Predsedništvo ne može takvu odluku da obezbedi, onda se moraju tražiti i druge opcije... **vojska bi izvršila naređenja i grupe članova Predsedništva, iako nisu kvalifikovana većina.»** (BJ,162)

Prema Joviću, na sastanku 14. avgusta 1991. Milošević-Jović-Kadijević formiraju na predlog Kadijevića «grupu šestorice» Srba i Crnogoraca sa protivustavnim ovlašćenjima:

«Sastanak kod Veljka Kadijevića (Kadijević, Adžić, Milošević, Bulatović, B.Kostić i ja).»

«Veljko (Kadijević) kaže da bi morali imati **stalni sistem koordinacije** u ovom sastavu. Drugi rade mnogo sistematičnije od nas. **Za vojsku je ovaj prilaz opasan**, ali je nužan. Bilo bi dobro da se napravi **stručni štab od 5-6 ljudi (Srbija, Crna Gora, JNA), koji bi imao zadatak da procenjuje i predlaže odluke.**» (BJ, 371)

Prihvaćena je ideja o sistematskom dogovaranju šestorice, ali ne i o formiranju «štaba». (BJ, 372).

«Šestorica» su, kako je i odlučeno, nastavila da se sastaju redovno. Jović beleži sledeće sastanke «Šestorice»:

- 14. avgust 1991. (BJ, 371)
- 05. septembar 1991. (BJ, 382-3)
- 12. septembar 1991. (BJ, 385)
- 20. septembar 1991. (BJ, 386)
- 24. septembar 1991. (BJ, 387)
- 28. septembar 1991. (BJ, 387)
- 02. oktobar 1991. (BJ, 391)
- 05. oktobar 1991. (391-2)

06. oktobar 1991. (392)

09. oktobar 1991. (BJ, 394)

25. oktobar 1991. (BJ, 402-3).

Na ovim sastancima se raspravlja i odlučuje o svim aspektima rata, strategijskim, taktičkim, pa i onim operativnim:

o «spremanju vojske za rat», o tome da «rat mora biti ofanzivan i visokog intenziteta», o potrebi «usklađenosti politike i propagande, osobito u odnosu na ljude koji idu u rat», o «daljem usmeravanju događaja» (BJ, 383),

o tome da li je «nama» (Šestorici) «cilj da vojskom branimo nove granice naroda koji žele da ostanu u Jugoslaviji, ili da srušimo hrvatsku vlast», o «neophodnosti mobilizacije» (BJ, 385),

o neuspehu plana (zbog neuspeha mobilizacije) da se «preseče Slavonija», «preseče Zagreb s juga», «preseče Hercegovina», da se «probije prema Jadranu», što je sve trebalo da dovede Hrvatsku «pred kapitulaciju» i o potrebi da se «pravi redukovani plan» (BJ, 386),

o tome da je «još uvek veliki broj Hrvata u vojsci», o potrebi da «Srbija i Crna Gora proglase vojsku svojom», «da se vojska ne može lišiti jugoslovenskog naziva» (BJ, 387),

o «kadrovskim promenama u Armiji», o nužnosti da se «učvrste dostignute linije» i da se «popune jedinice dobrovoljcima», «da se moraju srediti jedinice srpskih ustanika i utvrditi položaji za odbranu dostignutih linija», da «Slavonija mora imati pešadiju, koja će kontrolisati oslobođenu teritoriju» (BJ, 390-1),

o tome treba «razraditi koncept mirovne inicijative sa konceptom sile» (BJ, 392) itd.

«Šestorica» preuzimaju potpunu kontrolu nad vojskom.

Protivustavnost

Narušavanje nacionalne strukture JNA i ovde opisana upotreba JNA, kao i način komandovanja vojskom bili su, naravno, protivustavni (a ponekad su predstavljali i krivično delo).

Prema članu 240, stav 2 Ustava SFRJ:

«Oružane snage SFRJ čine jedinstvenu celinu i sastoje se od JNA, kao **zajedničke oružane sile svih naroda i narodnosti**, te svih radnih ljudi i građana, i od teritorijalne odbrane odbrane, kao najšireg oblika organizovanog opštenarodnog otpora.»

Prema članu 242. Ustava SFRJ:

«U pogledu sastava starešinskog kadra i postavljenja na više komandne i rukovodeće položaje u JNA primenjuje se načelo **što srazmernije zastupljenosti republika i autonomnih pokrajina**».

Prema čl. 186 Krivičnog zakona SFRJ:

«Službeno lice koje **na osnovu razlike u nacionalnosti, rasi, veroispovesti, etničkoj pripadnosti, polu, jeziku, obrazovanju ili društvenom položaju uskrati ili ograniči prava građana utvrđena ustavom**, zakonom ili drugim propisom ili opštim aktom, ili koje na osnovu ove razlike daje

građanima povlastice ili pogodnosti, kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.»

Prema članu 330, st. 1 Ustava SFRJ:

«Predsedništvo SFRJ radi na osnovu **usklađivanja stavova svojih članova.**»

Prema čl.313, stav 3 Ustava SFRJ:

«Predsedništvo SFRJ **najviši je organ rukovođenja i komandovanja oružanim snagama SFRJ u ratu i miru.**»

Prema članu 328, stav 1 i 2 Ustava SFRJ:

«**Predsednik** Predsedništva SFRJ predstavlja u ime Predsedništva SFRJ, Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju, predstavlja Predsedništvo SFRJ, saziva sednice Predsedništva SFRJ, predsedava sednicama, potpisuje akte koje Predsedništvo donosi, **brine se o sprovođenju akata i zaključaka Predsedništva SFRJ**, izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora te prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika akreditovanih kod Predsedništva SFRJ.»

«**Predsednik** Predsedništva SFRJ, u ime Predsedništva SFRJ, ostvaruje komandovanje oružanim snagama SFRJ, u skladu sa ovim ustavom i saveznim zakonom.»

Prema članu 315, stav 1, tačka 6. Ustava SFRJ:

«**Predsedništvo** SFRJ u okviru svojih prava i dužnosti:
6) **postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale i druge vojne starešine** za koje to savezni zakon odredi;

postavlja i razrešava predsednike, sudije i sudije-porotnike vojnih sudova i vojne tužioce.»

Nigde u Ustavu nije predviđeno da Savezni sekretar za odbranu **odgovara pred Predsednikom Republike Srbije**, niti je ovaj ovlašćen da Saveznog sekretara «**upozorava**», da od njega nešto «**traži**», poziva ga na odgovornost ili mu **nalaze** smenjivanje generala i drugih starešina (naročito ne po osnovu etničke ili nacionalne pripadnosti).

Takođe nigde u Ustavu nije predviđeno da Predsednik Predsedništva komanduje oružanim snagama **bez ili čak nasuprot stavova Predsedništva (u čije ime nastupa)**, još manje da **traži mišljenje od Predsednika Republike Srbije kako da to učini**.

Takođe nigde u Ustavu nije predviđeno da se vojska upotrebljava **bez odobrenja** Predsedništva u cilju «**zaplješivanja građana**», na dozvoljenim mitinzima opozicije («**ako bude stani-pani**»), niti u cilju «**dizanja morala vojsci**», «**plašenja Hrvata**» ili «**umirivanja srpskog naroda**».

Može se reći da su zaverenici uništili i JNA kao saveznu instituciju koja radi po odlukama Predsedništva i koja predstavlja vojsku svih naroda i narodnosti (čl. 240, stav 2 Ustava SFRJ). Dana 16. oktobra 1992. godine JNA je prestala da koristi simbole države SFRJ (petokraku), a Kadijević je 8. januara 1992. podneo ostavku.

Ciljevi zavere

Ad (2)

Planiranje nasilnog svrgavanja organa vlasti

u Hrvatskoj i Sloveniji

Pod datumom 25. februar 1991. godine pod naslovom «Planovi vojske za obaranje vlasti u Sloveniji i Hrvatskoj i za izlaz iz krize», Jović beleži:

«Osnovna zamisao vojske sastoji se u tome da se čvrsto osloni na snage koje su za Jugoslaviju.» (BJ, 277)

«Srbija, Crna Gora, Armija i srpske partije u BiH i Hrvatskoj su za Jugoslaviju.» (BJ, 276)

«da se kombinovanim političkim i **vojnim merama sruši vlast prvo u Hrvatskoj, a potom u Sloveniji.**» (BJ, 277)

«u kolebljivim republikama (Makedonija i BiH) kombinovanim političkim merama – demonstracijama i **pobunama – treba srušiti rukovodstva** ili ih preokrenuti u drugom pravcu. Ove aktivnost valja kombinovati i sa nekim **vojnim akcijama.**» (BJ, 277)

«Celu akciju treba da vode oni članovi Predsedništva SFRJ koji se opredele za ovaj kurs, **sa osloncem na vojsku.**» (BJ, 277)

«U Hrvatskoj, a docnije i u Sloveniji, kao prva varijanta, mogla bi biti **vojna uprava**, a potom formiranje institucija od nekompromitovanih ličnosti.» (BJ, 278)

«Konsultujem Slobodana Miloševića o planu vojske. Pročitao sam mu svoje zabeleške od reči do reči. On smatra **da je sve to dobro** izuzev što Sloveniju treba ostaviti na miru. Samo Hrvatsku treba tretirati.»

«Na pitanje šta da radimo ako ne postignemo dovoljnu većinu u Predsedništvu za odluke koje su potrebne, on misli **da odlučujemo sa onoliko članova koliko su «za» i da će vojska «poslušati». Smatra da je logično da «uklonimo» svakoga ko će se suprotstaviti takvoj akciji Predsedništva».** (BJ, 281)

Uzeto samo po sebi, planiranje ovakvih delatnosti, po Krivičnom zakonu SFRJ, predstavlja krivično delo iz člana 114 koji glasi:

*Ko učini delo upravljeno na: ograničavanje ili obaranje vlasti radničke klase i radnih ljudi; podrivanje ustavom utvrđenog društveno-ekonomskog uređenja, društveno-političkog sistema ili sistema samoupravljanja; **protivustavno svrgavanje organa društvenog samoupravljanja i vlasti, njihovih izvršnih organa ili predstavnika najviših državnih organa**; podrivanje ekonomske osnovice zemlje; razbijanje bratstva i jedinstva ili narušavanje ravnopravnosti naroda i narodnosti; ili protivustavnu promenu federativnog uređenja države, kazniće se zatvorom najmanje jednu godinu.»*

Ovo je krivično delo tzv. apstraktnog ugrožavanja (tj. dovršeno je kada je i samo «moglo doći do opasnosti po zaštitine objekte» makar da do ugrožavanja nije realno došlo), ono **kriminalizuje i same pripremne radnje** (Odluka Vrhovnog suda Hrvatske I Kž-1878-72), kao i pokušaj. Da li je do mogućnosti nastupanja opasnosti došlo ili ne procenjuje se obzirom na okolnosti. Te okolnosti ovde predstavljaju položaj, realna moć i ovlašćenja učinilaca. (Komentar Krivičnog zakona SFRJ grupe autora, Savremena administracija, Beograd, 1986, str. 421).

Prema članu 18, stav 3 KZ SFRJ:

*(3) kada zakon propisuje kažnjavanje za **pripremanje određenog krivičnog dela, pripremanje se može sastojati u nabavljanju ili osposobljavanju sredstava za izvršenje krivičnog dela, u otklanjanju prepreka za izvršenje krivičnog dela, u dogovaranju, planiranju ili organizovanju sa drugima izvršenja krivičnog dela, kao i drugim radnjama kojima se stvaraju uslovi za neposredno izvršenje krivičnog dela koje ne predstavljaju radnju izvršenja.***

Ad (3)

Planiranje nasilnog svrgavanja SIV-a i Predsedništva

Do planiranog nasilnog svrgavanja vlasti u Hrvatskoj (i Sloveniji) nije došlo, jer je po Jovićevom mišljenju:

«sumnjiva (Miloševićeva, v. gore BJ, 281–SP) ideja da odlučuje manjina u Predsedništvu. To je stanje kada odlučuje vojska i **to se ne može prikrivati.**» (BJ, 281)

i jer je:

«vojska na velikim mukama jer za ono što bi uradila nema političko «pokriće». **Plaši se akcije bez «pokrića».** Ali odluka Predsedništva **bez dovoljno glasova** nije ustavna i nije «pokriće».» (BJ, 281)

«Po mom mišljenju bolje je **da se stvori prazan prostor vojsci** da sama odlučuje.» (BJ, 281)

(Načinjen je, ipak, još jedan korak da se Armija uvede u politički obračun zavođenjen vanrednih mera koje je Kadrijević, u ime oružanih snaga i Štaba Vrhovne komande

predložio Predsedništvu 12. marta 1991. Ova sednica je održana tri dana nakon velikih demonstracija opozicije od 9. marta. 1991. kada je Milošević tražio zaštitu vojske (BJ, 283) Ovome se usprotivio predstavnik Hrvatske rekavši da se «vanredno stanje predlaže da bi se spaslo srpsko rukovodstvo od pritiska opozicije» (BJ, 289). Za uvođenje vanrednog stanja, pored Jovića, glasao je samo predstavnik Vojvodine. Posle toga ostalo je samo da se «stvari prazan prostor» (BJ, 281) za vojni državni udar.

Sutradan, 13.marta 1991. godine (u vreme održavanja novog, velikog mitinga opozicije) Jović beleži:

«Veljko nam (Miloševiću i Joviću–SP) je doslovno rekao u prisustvu generala Adžića: «Idemo na vojni udar»... Pitao sam ga šta se podrazumeva pod vojnim udarom. Odgovorio je: smenjivanje Vlade i Predsedništva. Skupštinu neće dirati, ali neće ni dozvoliti sazivanje. Republičke vlasti i sve ostalo neće dirati ukoliko podržavaju udar. U protivnom skidaće i njih. **Slobodan nije ništa pitao ni komentarisao...** Kada sam salušao Veljka, rekao sam da ću sutra, posle sednice, podneti ostavku... **Ostaviću vojsci prostor za delovanje. Razgovaraću sa Nenadom Bućinom (Crna Gora-SP) i Jugoslavom Kostićem (Vojvodina-SP) da postupe isto.**» (BJ, 296)

Dva dana kasnije, 15. marta 1991. Jović preko Televizije Beograd «ostavlja prazan prostor» za vojni udar - podnosi ostavku na članstvo u Predsedništvu sa obrazloženjem da ne može ostati u Predsedništvu koje

«nastoji vezati ruke Jugoslovenskoj narodnoj armiji» i koje «je izrazilo očito nepoverenje u oružane snage zemlje» (BJ, 306), iako «Jugoslovenska narodna armija, odnosno oružane snage zemlje, nemaju ni zadatak ni nameru da se

mešaju u politički život i da utiču na donošenje političkih odluka o budućnosti zemlje.» (BJ, 305).

«Ostavke su podneli i Bućin i Kostić. Slobodan Milošević dao je izjavu da u tim okolnostima više ne priznaje odluke Predsedništva SFRJ i da neće da učestvuje u njegovom radu (u funkciji zamenjivanja člana Predsedništva iz Srbije).» (BJ, 306)

Vojska, ipak, «nakon svojih analiza» (BJ, 308-309) nije izvršila udar bez «političkog pokrića». Jović to ovako komentariše:

«Ispali su krajnje čudni. Ako su sve analize imali u vidu još onda kada su nam rekli da su se odlučili na vojni udar, nejasno je kako su se na to odlučili. Ako nisu sve to imali u vidu, onda su neozbiljni.» (BJ, 310).

Svakako da je postojao sasvim određen plan sačinjen od strane Kadijevića, Jovića i Miloševića za protivustavno svrgavanje organa vlasti, SIV-a i Predsedništva, a po potrebi i organa vlasti u republikama. Radnje koje su im planom poverene, «stvaranje praznog prostora», Jović i Milošević su ispunili, Jović istupanjem iz Predsedništva, a Milošević odbijanjem da ga u Predsedništvu zameni. Oni su učinili sve da dođe do nastupanja zabranjene posledice, makar da ona nije nastupila «zbog neozbiljnosti vojske».

Uzeto samo po sebi, planiranje ovakvih delatnosti, po Krivičnom zakonu SFRJ, predstavlja krivično delo iz člana 114 koji glasi:

Ko učini delo upravljeno na: ograničavanje ili obaranje vlasti radničke klase i radnih ljudi; podrivanje ustavom utvrđenog društveno-ekonomskog uređenja, društveno-političkog

*sistema ili sistema samoupravljanja; **protivustavno svrgavanje organa društvenog samoupravljanja i vlasti, njihovih izvršnih organa ili predstavnika najviših državnih organa**; podriivanje ekonomske osnove zemlje; razbijanje bratstva i jedinstva ili narušavanje ravnopravnosti naroda i narodnosti; ili protivustavnu promenu federativnog uređenja države, kazniće se zatvorom najmanje jednu godinu.»*

Ovo je krivično delo tzv. apstraktnog ugrožavanja (tj. dovršeno je kada je i samo «moglo doći do opasnosti po zaštitine objekte» makar da do ugrožavanja nije realno došlo), ono **kriminalizuje i same pripremne radnje** (Odluka Vrhovnog suda Hrvatske I Kž-1878-72), kao i pokušaj. Da li je do mogućnosti nastupanja opasnosti došlo ili ne procenjuje se obzirom na okolnosti. Te okolnosti ovde predstavljaju položaj, realna moć i ovlašćenja učinilaca. (Komentar Krivičnog zakona SFRJ grupe autora, Savremena administracija, Beograd, 1986, str. 421).

Prema članu 18, stav 3 KZ SFRJ:

*(3) kada zakon propisuje kažnjavanje za **pripremanje određenog krivičnog dela**, pripremanje se može sastojati u nabavljanju ili osposobljavanju sredstava za izvršenje krivičnog dela, u otklanjanju prepreka za izvršenje krivičnog dela, u **dogovaranju, planiranju ili organizovanju sa drugima izvršenja krivičnog dela**, kao i drugim radnjama kojima se stvaraju uslovi za neposredno izvršenje krivičnog dela koje ne predstavljaju radnju izvršenja.*

Ad (4)

Protivustavna promena granica SFRJ (protivustavnim isključenjem Republike Slovenije i Republike Hrvatske iz SFRJ)

Jović beleži 12. juna 1990:

«Sednica Predsedništva SFRJ uz učešće predsednika predsedništva republika i autonomnih pokrajina. Prvi put prisustvuju Tuđman i Kučan.»

«Kučan i Tuđman postavili istovetna pitanja: **da li mi njih priznajemo kao legalne i legitimne predstavnike Slovenije i Hrvatske... Odgovorio sam im da ih priznajemo...**» (BJ, 153)

Dve sedmice kasnije, 27. juna 1990. Jović beleži:

«Razgovor s Veljkom Kadijevićem... Kažem Veljku da bih ih (Hrvatsku i Sloveniju- SP) ja **najradije isterao silom** iz Jugoslavije, jednostavnim presecanjem granice i proglašavanjem da su se svojim odlukama sami doveli u tu situaciju, ali ne znam šta da radimo sa Srbima u Hrvatskoj. Nisam za primenu sile, nego **da ih stavimo pred svršen čin**. Da se razradi akcija u tom smeru, sa varijantom **da se pre konačnog isterivanja održi referendum na osnovu koga bi se odlučilo gde izvršiti razgraničenje**. Veljko se slaže.» (BJ, 160)

Sutradan, Jović beleži:

«Razgovor sa Slobodanom Miloševićem... **On se slaže sa idejom o «izbacivanju» Slovenije i Hrvatske**, ali me pita **da li vojska hoće da izvrši takvo naređenje? Kažem mu da ona mora da izvrši naređenje** i da ne sumnjam u to

nego mi je problem šta je sa Srbima u Hrvatskoj i kako obezbediti većinu u Predsedništvu SFRJ za takvu odluku. Sloba je dao dve ideje: prvo, da se «odsecanje» Hrvatske izvrši tako što će ličko-banijske i kordunaške opštine, koje su stvorile zajednicu, ostati sa naše strane, s tim da se tu **kasnije** narod referendumom izjasni da li **hoće da ostane ili izađe**, i, drugo, da se **članovi Predsedništva SFRJ iz Slovenije i Hrvatske isključe iz glasanja o odluci**, jer oni ne predstavljaju onaj deo Jugoslavije koji tu odluku donosi. Ako Bosanac bude za, onda imamo dvotrećinsku većinu.» (BJ, 161)

Protivustavnost

Prema članu 283 Ustava SFRJ:

Skupština SFRJ: 1) odlučuje o promeni Ustava SFRJ...4) odlučuje o promeni granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Ad (5)

Podsticanje i organizovanje oružane pobune stanovnika Krajine, naoružavanje ustanika i nasilno i protivustavno menjanje granica Republike Hrvatske

Jović, 17. maj 1990:

«Preduzimamo mere da se u Sloveniji i Hrvatskoj oduzme oružje iz civilnih magacina TO i da se prenese u vojne magacine. Nećemo dozvoliti da oružje TO zloupotrebe u eventualnim sukobima ili za nasilno otcepljenje. **Praktično smo ih razoružali.** Formalno, ovo je uradio **načelnik**

Generalštaba, ali faktički po našem nalogu. Slovenci i Hrvati su oštro reagovali, ali **nemaju kud.**» (BJ, 146)

Jović beleži 3. avgusta 1990:

«Slovenci su čvrsto odlučili da idu do kraja **po cenu incidenata, sukoba i rata.**»

«**Veljko sav ozaren. Presrećan. Kaže da nikad nije bio srećniji, jer su tako glupo «podigrali» da će ih «rasturiti» i to ne samo njih...**» (BJ, 174)

Jović, 4. septembra 1990:

«Veljko Kadijević saopštava mi najnoviju procenu vojno-političke situacije.»

«Mora se biti spreman na upotrebu vojske u Sloveniji već u septembru, u Hrvatskoj možda u oktobru, a na Kosovu u svako vreme. Na zbivanja povodom ovih događaja ne treba više **kao do sada** delovati preventivno, nego ih **ostaviti da izbiju neredi, pa ih iskoristiti** za skidanje onih koji su doveli do takvog stanja.» (BJ, 190)

U svojoj knjizi «Moje viđenja raspada» (Politika, Beograd, 1993) Kadijević objašnjava razloge ovakve taktike:

«Svjesno **dozvoliti da neprijatelj prvi napadne** da cijeli svijet jasno vidi ko je agresor i šta hoće... radeći suprotno, kako su inače neki sugerisali, pored ogromnih političkih gubitaka u datim međunarodnim okolnostima, potpuno bi upali u zamku **brze i razorne vojne odmazde koja bi se u prvom redu sručila na Srbiju.**» (VK, 93-4)

Jovićeve zabeleške od 26. januara 1991:

Razgovaram telefonom sa Slobodanom (Miloševićem)... Slobodan se još drži onoga što je možda i moglo donedavno ali vojska nije htela – da ih odsečemo od Jugoslavije, ali sada to nije moguće... Najbolje bi sada bilo da **pomoću sile kojom raspolažemo (armija)** i pomoću **demokratije** koju želimo da **nametnemo** (izjašnjavanje naroda) obezbedimo miran izlazak iz krize i **povoljna rešenja za srpski narod**, a i za sve ostale ako bi to bilo moguće... ***Rat neka nametnu Hrvati...***» (BJ, 263)

Jović beleži 25. februara 1991:

«Zatim Veljko govori o svojoj zamisli o konceptu akcije.»

«U Hrvatskoj institucionalno i politički **jačati Srpsku krajinu i podržavati njeno otcepljenje od Hrvatske, ne javno nego faktički.**» (BJ, 277)

U svojoj knjizi «Moje viđenje raspada» (Politika, Beograd, 1993) Kadrijević piše:

«Imajući sve to u vidu **cilj JNA u Hrvatskoj** bio je: zaštititi srpski narod u Hrvatskoj od napada hrvatskih oružanih formacija i **omogućiti mu da konsoliduje vojničko samoorganizovanje** za odbranu; istovremeno **pripremiti JNA za rat sa Hrvatskom** kada ga Hrvatska otpočne protiv JNA. **Zadatak izvršavati u okviru «sprečavanja međunacionalnih sukoba.»** (VK, 127)

«JNA je potpuno ostvarila ciljeve ove faze sukoba – zaštitila srpski narod u Krajini i pomogla mu da se **vojnički**, pa i politički **pripremi za događaje koji će slediti**, što je srpski narod u Hrvatskoj zaista i učinio.» (VK, 128)

«**Cilj Hrvatske** u prvoj fazi bio je da upotrebom policije i vojske **uspostavi vlast** nad srpskim krajevima **u Hrvatskoj...**» (VK, 126)

«Po ocjeni hrvatskog vrhovništva, glavni razlog zbog čega Hrvatska... nije ostvarila svoj cilj da slomi otpor hrvatskog naroda u Hrvatskoj i **ostvari potpunu vlast na cijeloj teritoriji u okviru postojećih administrativnih granica Republike Hrvatske**, jeste u ulozi koju je imala JNA. I ne samo to **nego im je postalo potpuno jasno** da taj cilj **neće nikada ni ostvariti sve dok JNA bude tu.**» (VK, 128)

«**Strategija i taktika realizacije toga cilja** zasnivala se na sledećim idejama. **Izbjegavati oružano sukobljavanje sa JNA**, JNA neutralisati **političkim i propagandnim sredstvima i aktivnostima.**» (VK, 126)

Odavde je vidljivo (a) da, pošto su Hrvatsku potpuno razoružali, zaverenici žele rat; (b) da se ne usuđuju da Hrvatsku napadnu iz straha od strane intervencije; (c) da umesto toga vojnički i politički pomažu ustanike u Krajini i podstiču ih na otcepljenje (Jović dodaje, ne javno nego faktički); (d) da upotrebom vojne sile ne dozvoljavaju hrvatskoj vladi da povрати vlast nad teritorijom svoje republike, nadajući se «incidentima» koje će «iskoristiti»; i (e) da će sve to činiti u okviru tobožnjeg «sprečavanja međunacionalnih sukoba» (navodnice su Kadijevićeve).

Takvo postupanje predstavlja krivično delo učestvovanja u oružanoj pobuni iz člana 124 KZ SFRJ u vezi člana 139, stav 1 (osobito teški slučajevi) po tada važećem Krivičnom zakonu SFRJ:

Oružana pobuna

Član 124

- (1) *Ko učestvuje u pripremanju oružane pobune ili u oružanoj pobuni, kazniće se zatvorom najmanje jednu godinu.*
- (2) *Ko organizuje pripremanje oružane pobune ili učestvuje u oružanoj pobuni kao organizator ili kolovođa, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.*

Član 139

Za krivično delo iz člana 114, člana 115. stav 1, čl.116 do 121, čl.123. do 128, člana 132. i člana 136, stav 1. ovog zakona koje je imalo za posledicu smrt nekog lica ili je izazvalo opasnost za život ljudi ili je praćeno tečkim nasiljima ili velikim razaranjima, ili je dovelo do ugrožavanja bezbednosti, ekonomske ili vojne snage zemlje, ili u drugim osobito teškim slučajevima, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina ili smrtnom kaznom.

Zaključak

Nema nikakve sumnje da bi pod uslovima predloženog misaonog eksperimenta Milošević, Jović i Kadujević, po zakonima SFRJ koji su važili u vreme kada su oni delovali, od strane domaćeg jugoslovenskog suda bili osuđeni za teška krivična dela protiv bezbednosti i ustavnog poretka SFRJ, dela kažnjiva smrtnom kaznom.

Ova trojica bila su suočena sa tipičnom dilemom svih zaverenika-prevratnika: ako ne uspemo bićemo zločinci, ako uspemo, neće biti nikoga da naš zločin kazni. Uspeli su. I zato za svoj osnovni zločin nisu nikada odgovarali pred domaćim sudom po zakonima koji su vladali *tempore cirimini* (u doba izvršenja). Oni su odgovarali samo za sekundarne

posledice svoje veleizdaje, genocid, ratne zločine itd. i to pred međunarodnim tribunalom.

Političke posledice ovakve situacije su ogromne. Nekažnjeni zločin veleizdaje, «prezumpcija nevinosti», omogućava srpskom nacionalizmu da perpetuira ovu kolosalnu laž Miloševićeve propagande do današnjih dana, očuva ideološki kontinuitet sa režimom Slobodana Miloševića i sprečava srpsko društvo da se suoči sa teškom istinom i na njoj izgradi svoj novi identitet.

Prilog

Ustavno pitanje

U ovom tekstu polazim od pretpostavke da je SFRJ postojala do 8. oktobra 1991, jer su na taj dan (posle tromesečnog brionskog moratorijuma) Slovenija i Hrvatska proglasile nezavisnost.

U svojoj knjizi «Prestanak SFRJ», Prof. Vladimir Vodinelić smatra da u domenu privatnog prava kao datum od koga se propisi drugih republika i federacije imaju smatrati kao «strano pravo» u novonastalim državama treba uzeti – 8. oktobar 1991.

Zaključci Badinterove komisije upućivali bi na sličan zaključak, polazeći pre svega od ispravnog mišljenja komisije da priznanje ima samo deklarativan karakter.

Neki uzimaju kao dan prestanka SFRJ 15. januar 1992. kao dan međunarodnog priznanja ove dve države, što izgleda očigledno pogrešno.

(Sam Milošević zauzima, svakako potpuno neodrživo, stanovište da je SFRJ postojala do 27. aprila 1992, što je očigledno iz Odluke o proglašenju Ustava SRJ prema kome taj Ustav donosi «Savezno veće Skupštine SFRJ» (bez učešća i saglasnosti četiri od šest njenih republika)).

Postavlja se, međutim, i pitanje da li je SFRJ postojala nakon donošenja srpskog ustava od 28. septembra 1990. kojim se Srbija konstituiše kao «nezavisna i suverena» država, izričito isključuje iz pravnog sistema SFRJ (bez obzira što prihvata da primenjuje opšte akte druge države kada joj je to u interesu, i bez obzira što se protivrečno deklarirše da se i dalje nalazi «u sastavu SFRJ»). Ovom poslednjom deklaracijom Srbija samo izražava svoju volju da neosnovano nastavi da vrši u drugoj državi neka prava koja joj više kao nezavisnoj državi ne pripadaju.

Srbija se i ponaša kao nezavisna država donoseći sopstveno zakonodavstvo koje je u direktnoj suprotnosti sa zakonima SFRJ.

Ako je Srbija (po sopstvenom Ustavu i po svom ponašanju) nezavisna država, onda SFRJ više ne postoji, jer je federacija izgubila mogućnost da vrši svoja suverena prava na 41% svoje teritorije i nad 29% građana SFRJ.

Pored toga, prema članu 2. Ustava SFRJ «Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju čine: ... (nabrajaju se republike i autonomne pokrajine i, naravno, Socijalistička republika Srbija, SAP Kosovo i SAP Vojvodina). Tri od osam konstitutivnih činilaca federacije konstituisano je Ustavom RS u «suverenu i nezavisnu» državu.

(Naravno, postavlja se logično pitanje kako i zašto bi ostale članice federacije tolerisale i pristajale da «nezavisna i

suverena» Srbija i dalje šalje svoje predstavnike u Predsedništvo SFRJ i tamo faktički učestvuje u odlučivanju. Odgovor se ne nalazi na pravnom, već na političkom nivou: ostale republike su se plašile sprege agresivno nacionalističke Srbije sa JNA. Recimo, Kučan se sastaje 24. januara 1991. sa predsednikom «suverene i nezavisne» Srbije da traži od njega (i dobije) dopuštenje da izađe iz SFRJ! Moć «nezavisne i suverene» Srbije da se faktički nametne drugoj državi na ovaj način temeljila se isključivo na pretnjama upotrebom sile, koje su drugi ispravno ocenjivali kao sasvim realne. Nametanje da faktički učestvuje u odlukama «ostataka» saveznih organa SFRJ od strane Srbije bio je onda čist akt nasilja.

Ako se uzme da je SFRJ prestala da postoji 28. septembra 1990, kada se Srbija ustavno konstituisala kao «suverena i nezavisna», onda se mora zaključiti da je u tzv. «skraćenom» Predsedništvu (u kome nisu više učestvovali predstavnici Hrvatske, Slovenije, Makedonije i BiH, pored «predstavnik» nezavisne i suverene Srbije, sedeo samo jedan legitimni član toga «Predsedništva» - predstavnik Crne Gore! To «Predsedništvo» imalo je samo jednog člana.

Naravno, ovo je pitanje koje moraju rešiti eksperti za ustavno pravo. Ali ono je od značaja za pravilnu primenu prava u oceni ponašanja učinilaca krivičnih dela kojima se ovde bavimo.

Citirani tekstovi:

Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ, Bgd, Politika, 1995,
Veljko Kadijević, Moje viđenje raspada – vojska bez države,
Bgd, Politika, 1993,

Dragoš Ivanović, Bolest vladanja, zavereničko vladanje, Republika, Bgd, 2000,
Mlađan Dinkić, Ekonomija destrukcije, Bgd, 1995,
Lex, pištaljke i laži, Helsinški odbor, Bgd, 1997,
Dragoljub Todorović, Razlozi za konstituisanje, Srpska reč, broj 297, 5. juni 2002,
Predrag Tašić, Kako sam branio Antu Markovića, NIP Mugri 21, Skopje, 1993,
Vladimir Vodinelić, Prestanak SFRJ – Pravne posledice, Bgd, Pravni fakultet, 1995.